

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA‘LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

Globallashuv jarayonida
innovatsion ta‘lim va milliy
tarbiya: integratsiyaga xos
muammolar, bahslar va yechimlar

**“Globallashuv jarayonida innovatsion ta‘lim va
milliy tarbiya: integratsiyaga xos muammolar,
bahslar va yechimlar”**

mavzusidagi
Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya materiallari
TO‘PLAMI

Сборник материалов международной
научно-практической конференции на тему:
**«ИННОВАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И НАЦИОНАЛЬНОЕ
ВОСПИТАНИЕ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ДИСКУССИИ
И РЕШЕНИЯ ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОБЛЕМ»**

**“INNOVATIVE AND NATIONAL EDUCATION IN THE
PROCESS OF GLOBALIZATION: PROBLEMS, DISPUTES
AND SOLUTIONS RELATED TO INTEGRATION”**

international scientific-practical conference on a collection of
materials

Termiz - 2023

Globallashtirish jarayonida
innovatsion ta'lim va milliy
tarbiya: integratsiyaga xos
muammolar, bahslar va yechimlar

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TERMIZ DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

“GLOBALLASHUV JARAYONIDA INNOVATSION TA'LIM VA MILLIY TARBIYA: INTEGRATSIYAGA XOS MUAMMOLAR, BAHSLAR VA YECHIMLAR”

mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya
materiallari to'plami

Сборник материалов международной научно-практической
конференции на тему: «ИННОВАЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ И
НАЦИОНАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ В УСЛОВИЯХ
ГЛОБАЛИЗАЦИИ: ДИСКУССИИ И РЕШЕНИЯ
ИНТЕГРАЦИОННЫХ ПРОБЛЕМ»

“INNOVATIVE AND NATIONAL EDUCATION IN THE PROCESS
OF GLOBALIZATION: PROBLEMS, DISPUTES AND
SOLUTIONS RELATED TO INTEGRATION”
international scientific-practical conference on
a collection of materials

O'zbekiston, Termiz shahri,

27-may 2023-yil

Bolalarga texnologik jarayonning har bir bosqichida o'z vaqtlarini rejali tashkil etishni o'rgatish zarur.

O'quvchilar iqtisodiy bilimlarning asosiy qismini matematika, atrofimizdagi olam, ona tili (o'qish) darslaridan oladi. Mazkur o'quv fanlarining aloqalaridan foydalanishning pedagogik samarasi ikki xil xarakterga ega. Matematika, atrofimizdagi olam, o'qish darslari iqtisodiy xarakterdagi muayyan bilim bilan boyitilsa, qishloq xo'jalik mehnati tabiat, o'simliklar va ularning komponentlari haqidagi bilimlar nuqtai-nazaridan anglatiladi.

Iqtisodiy ta'lim masalalarini hal qilishda har qanday unumli mehnat o'quvchilarining ijodiy kuchi va bilish imkoniyatlariga asoslanishi zarurligini unutmash kerak.

Ana shu talabni ta'minlash uchun qishloq xujalik mehnati dasturiga o'simliklar bilan o'tkaziladigan anchagina tajribalar kiritilgan. O'qituvchi ularni o'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni maqsadga muvofiq ravishda rivojlantirish uchun foydalanishi mumkin. Ana shu tajribalar vaqtida o'quvchilar o'simliklarning ayrim turlarini parvarishlash usularini shunchaki o'rganib qolmay, har bir usulning ahamiyatini, uning iqtisodiy jihatdan maqsadga muvofiqqligini ham aniq bilib oladilar. Tajriba ishlari jarayonida maktab yoshidagi o'quvchilarda izlanish tafakkurining, ko'zatuvchanlik, hayol, xotira va boshqa psixik jarayonlarning jadal rivojlanishiga erishiladi. Bu hol xususan, ana shu boshlang'ich iqtisodiy tafakkurning takomillashuvi uchun juda muhimdir. Bolalarning amaliyotda isbotlangan jo'z'iy iqtisodiy bilimlari asosida ularda ma'lum iqtisodiy tafakkur shakllanadi. Ular tabiatda u yoki bu qonuniyat mavjudligiga ishonch hosil qiladilar [4]. Maktablar ishining hozirgi sharoitida quyi sinflardagi o'quvchilarning qishloq xo'jaligi bo'yicha unumli mehnatiga politexnik yo'nalish berish kerak. Xususan, o'quvchilarda iqtisodiy tafakkurni rivojlantirishga jiddiy e'tibor berish, ularga o'zlari o'zlashtirgan dehqonchilikka doir bilim va ko'nikmalarning universalligini ko'rsatish zarur. Muayyan vazifalarni hal qilishda o'quvchilar ayrim o'simliklarni parvarishlashning muayyan agrosullarini o'zlashtirish bilan birga iqtisodiy bilimlarni ham egallashadi. Bu bilimlar yetishtirilgan hosilda, undan hayotda samarali foydalanishda, uning iqtisodiy bahosida aks etishini tushunishlari kerak.

Dehqonchilikka doir umumiy bilimlar va ko'nikmalarning universalligidan iqtisodiy tarbiya jarayonida foydalanish, masalan, urug'larni ekish usullarini taqqoslashda muayyan ifodasini topadi. Bunda maktab yoshidagi o'quvchilar ma'lum iqtisodiy hisoblashlarni bajaradilar, mehnat malakalariga ega bo'ladilar. O'quvchilarning mehnatga tayyorgarligi avvalo ularning mehnat topshiriqlarini bajarishga ijodiy munosabatda bo'lishlari darajasiga bog'liqdir [5].

Amaliy pedagogik faoliyatda tasdiqlanishicha, bolalarning iqtisodiy bilim elementlarini o'zlashtirishdagi mustaqilligi ularda umumiy mehnat ko'nikmalari qay darajada shakllanganligiga bog'liqdir. O'quvchilarga ana shu ko'nikmalarni singdirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xodjayev B.X. Pedagogik aksiologiya. - Toshkent.: Fan va texnologiya, 2012.-204 b.
2. Методика "Ценностные ориентации" / М. Рокич. - Москва // Большая энциклопедия психологических тестов / авт.-сост. А.А. Карелин. - Москва : Эксмо, 2009. - С. 26-28.

3. Yo'ldoshev J., Usmonov.S. Ilg'or pedagogik texnologiyalar. –T.: O'qituvchi, 2004.
4. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. – T.: Fan, 2005.
5. Sayidova M.X. Milliy qadriyatlar tushunchasiga oid mulohazalar. "Uzluksiz ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etishning zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari" respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to'plami (Jizzax, 2022-yil 22-dekabr, O'zbekiston). - Jizzax. 2022. – 690-695 b.

BOSHQA TA'LIMDA INNOVATSIYA KLASTER - FANLARARO INTEGRATSIYA VA UZLUKSIZLIKNING KAFOLATI

Raxmonova Dilfuza Maxmudovna Buxoro davlat universiteti Maktabgacha ta'lim kafedrasida o'qituvchisi Pedagogik ta'lim fakulteti talabasi Muratova Sabina Maqsudovna

Annotatsiya - Fanlararo aloqalar zamonaviy universitetlarning ilmiy tadqiqotlar va o'quv dasturlari bo'yicha ma'ruzalarining bir qismiga aylandi. An'anaviy intizomiy chegaralarni buzishga urinish kamroq gegemonlashgan va ko'proq tarqalib ketgan shakllarni aks ettiradi va uning ishlab chiqarilishi, amaliyoti va amaliyotchilar ehtiyojlariga ko'proq moslashtirilgan bilimlarni o'rganish uchun paydo bo'ldi.

Kalit so'zlar: innovatsion klaster, boshlang'ich ta'lim, kasbiy bilim, institutsional jarayonlar, fanlararo ta'lim.

Kirish. Ko'pgina bilim sohalarini o'z ichiga olgan murakkab masalalarga e'tibor qaratish va kasbiy bilimlarga e'tiborni qaratish o'quv rejalari va diplom dasturlarini ishlab chiqishda intizomiy chegaralarning pasayishiga olib keldi. Fanlararo ta'lim adabiyotlarida akademik hamkorlik va etakchilik ta'kidlangan bo'lsa-da, fanlararo ta'limni qo'llab-quvvatlash va qo'llab-quvvatlashda institutsional jarayonlar - protseduralar, artefaktlar va muntazam vositachilik vositalari - bu juda katta ahamiyatga ega emas. Case tadqiqot aspektlari intizomga asoslangan tuzilmalar merosiga qarshi kurashish uchun disiplinlararası ta'lim bilan bog'liq ziddiyatli amaliyotlarni tahlil qilish va disiplinlararasi boshqaruv rejimlarining transchegaraviy imkoniyatlarini rivojlantirish uchun ishlatiladi.

Asosiy qism. Mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning amaldagi tamoyillari dunyoning rivojlangan davlatlari qatoridan munosib o'rin egallash uchun ma'naviy salohiyatimizni va iqtisodiy qudratimizni yanada oshirishni, ularni XXI asr ilmiy-texnik taraqqiyoti talablari asosida qayta qurishni taqozo etmoqda. Buning uchun yoshlarimizning dunyoqarashini o'zgartirish, ularning bilimlari va ma'naviyatini jahon standartlari darajasiga ko'tarish zarur.

Bugungi kunda jamiyat o'z oldiga maktabning vazifasini qo'ydi:

- o'zlarining mustaqil qobiliyatlarini o'rganish maqsadlariga muvofiq maxsus qobiliyatlarini rivojlantirish.
- bu muammolarni hal qilishda asosli ta'lim texnologiyasi etakchi rol o'ynaydi.

Ma'lumki, zamonaviy ta'lim texnologiyalarida muammoli ta'lim alohida o'rin tutadi. Muammoli ta'lim texnologiyasining negizida o'zaro bog'liq yoki o'zaro bog'liq muammolar zanjiri yotadi.

Muammoli o'qitish uslubiga asoslangan o'quv jarayoni quyidagi to'rt bosqichda amalga oshiriladi.

Muammoli vaziyatni yaratish;

Muammolarni shakllantirish va muammoni hal qilish uchun umumiy tahlil qilish;

Taxminiy echimni tekshirish;

Amaliy va nazariy masalalarni qo'llash, tartibga solish va siyosiy lashtirish.

Dars davomida talaba muammoni hal etishda o'zi uchun muhim bo'lgan "kashfiyot" qiladi. Bu talabaning o'ziga bo'lgan ishonchini beradi. Shu nuqtai nazardan, muammoli ta'lim texnologiyasi boshqa barcha o'qitish texnologiyalaridan ustundir.

Muammoli ta'lim an'anaviy o'qitish uslublariga asoslanadi. Muammoli vaziyatni talabalar oldiga qo'yishdan tashqari, o'qituvchi talabalarga uni hal qilish uchun tadqiqot va tadqiqot usullariga ehtiyojni o'rgatadi. Muammoning echimini toping. Qidiruvni boshlash uchun avval zarur muhitni yaratish kerak.

Muammo aniq bo'lishi kerak va talabalar avvalgi mavzular va fanlardan olgan ma'lumotlari, tushunchalari va bilimlaridan echim topish jarayonida foydalana olishlari kerak. Talabalar duch keladigan muammoning dolzarb bo'lishi ham muhimdir.

Talaba tadqiqotni muayyan tizimga xos bo'lgan muammo bo'yicha olib borishi kerak, shunda talaba muammoni tahlil qilishi, qismlarini aniqlab olishi va uni yechishga kirishishi mumkin.

Ta'lim jarayonini loyihalash to'g'ridan-to'g'ri muammoli ta'limni qo'llashga va aksincha, muammoli ta'limni loyihalashga olib keladi. Muammoli ta'lim texnologik jihatdan ishlab chiqilgan o'quv jarayonining didaktik qurilishi sifatida ishlatiladi.

Amerikalik olim V. Gordon (1960) o'quvchilarga muammolarni yechishga, uning tarkibiy elementlarini shakllantirishga, tadqiqotning asosiy maqsadini ajratib olishga, muammoli o'quv jarayoni uchun har xil xarakterdagi muammolarga o'xshash echim izlashga o'rgatish muhimligini ta'kidlaydi. Buning uchun nafaqat sog'lom bilim, balki uning hushyorligi va fidoyiligi ham talab qilinadi.

Muammo to'g'ri (muayyan muammoga o'xshash, muammolarni qanday hal qilish kerak), shaxsiy (ma'lum bir masalada berilgan ob'ekt qiyofasiga kirishga urinish va shu nuqtai nazardan o'ylashga harakat qilish), ramziy (majoziy ma'noda tushuntirish muammo ikki jumlada) ta'rif bering), hayoliy (ertak qahramonlari bu muammoni qanday hal qilishgan).

O'quvchilarga muammoni shu tarzda yechishga o'rgatish orqali ular sintaktik, mavhumlik, xayolparastlik, boshqalarni tinglash, soddalikni g'ayrioddiy, g'ayrioddiy soddalikni topish va o'xshashliklardan mohirona foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Xulosa Muammoli ta'lim jarayonida talabalar va o'qituvchilar o'rtasida fikr almashishni boshqarish; ishonchli dalillar asosida oyoqqa tura olish; muxolifat fikrini muhokama qilish, ularning ko'nikmalarini rivojlantirish; talabani faol fikrlash faoliyatiga asoslash, muammoni yangilash, nafaqat o'z fikrlarini, balki boshqalarga ham bildirish uchun tinglash qobiliyatini rivojlantirish, talabalar tomonidan bildirilgan fikrlardan foydali ma'lumot olish va kerakli xulosalar chiqarish va talabalarga ixtiro, izlanish, dizaynni shakllantirish kabi zarur fazilatlarini o'rgatish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxojaeva N.N. Pedagogical technology and pedagogical skills (Textbook). - T.: Publishing House of the Literary Foundation of the Writers' Union of Uzbekistan, 2006. - 160 b. Pages 64-67.

15. R.A.Vavlonova, N.Rakhmonkulova "Integrated pedagogy of primary education" T.: Ili-Ziyo 2009.
2. R.A. Mavlonova N. Rakhmonkulova innovInnovation and integration of pedagogy of primary education. T.: G_G_ulom 2013 y 17. Shodmonova Sh.S., Mirsagatova N.S., Ibragimova G.N., Mirsolieva M.T. Pedagogical technologies (methodical manual). –T.: —Science and technology, 2011. 140 b. Pages 24-33.
3. Abdullaeva Q. Ochilov M., K. Nazarov, S. Fuzailov, N. Bikbaeva “Criteria for creating primary school textbooks. T.: 1999.
4. Adizov B.R. Theoretical foundations of creative organization of primary education. Author's abstract for the degree of Doctor of Pedagogical Sciences. T.: 2003.
5. Equirements for preschool education teacher. Middle european scientific bulletin, 2021.
6. Identifying the potential of students of preschool educational organizations. Forest Researchnn. For. 2022.
7. Importance of Bilingualism in the System of Preschool Education. Middle european scientific bulletin. 2023.
8. Steam Education in Teaching Talented Students/[Том. 2 № 4 \(2023\): Международный журнал инклюзивного и устойчивого образования.](#)
9. O‘yin faoliyati orqali bolalarda ikki tillilikni rivojlantirish modeli / O‘zbekiston milliy universiteti xabarлари. 2023

BO‘LAJAK BIOLOGIYA O‘QITUVCHILARINI INNOVASION FAOLIYATGA TAYYORLASHDA INTEGRATIV YONDASHUV

*Ro‘ziyeva Gulsara Temirqulovna, Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
“Tibbiyot va tabiiy fanlar” kafedrasida asistent o‘qituvchisi,*

Annotasiya. Mazkur maqolada integrativ yondashuv asosida bo‘lajak biologiya o‘qituvchilarini innovasion kasbiy faoliyarga tayyorlash metodikasini takomillashtirishning ahamiyati keng qamrovli bo‘lib, bolajak biologiya o‘qituvchisi biologiya fanidan o‘quvchilarga innovatsion ta‘lim berish jarayonida, o‘quvchi fanlarni muvaffaqiyatli o‘zlashtirishi, bilim samardorligini oshirishda, topshiriqlarni hoxish bilan bajarishi va eng muhimi bajargan ishidan zavqlanishi- uning mustaqil qaror chiqarishi, shaxsiy fikriga ega bo‘lish, qarorini asoslay olish, o‘zgaralar fikrini hurmat qilish, xatolarini tushunish kabi hayotiy qobiliyatlarni rivojlantirish muammosi yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: integrativ, psixiologiya, ko‘nikma, malaka, sangvinik, melanxolik, xolerik, flegmatik, tajribalar va h.k.

Bugungi kunda ta‘limning takomillashganligi ta‘lim tizimida, ta‘lim jarayonida interfaol metodlardan foydalanish, ta‘lim samaradorligini oshiradigan innovatsion usuldir. Yoshlarni yangicha ishlashga va tafakkur yuritishga o‘rgatish davr talabi ekanligi yurtboshimiz tomonidan asoslab berildi. Hozirgi kunda barcha ta‘lim muassasalarida o‘qitish jarayonida interfaol usullardan foydalanishga erishilmoqda. Bu esa interfaol ta‘lim asosida tashkil etilayotgan pedagogik jarayonlarni mazmun-mohiyatini to‘liq tushunib yetishga va ularni samarali, qiziqarli, sifatli bo‘lishini ta‘minlashga ko‘maklashadi. Mazkur usullarning yangi-yangi ta‘lim usulariga tavsif beramiz. Interfaol metod nima yoki nimani anglatadi? Interfaol metodlar – shunday metodlarki, u o‘quvchi-eshlarning o‘zaro muloqot va o‘zaro ta‘siridagi dars jaraenini amalga oshiruvchi usul. “Interaktiv” so‘zi ingliz so‘zidan olingan bo‘lib “Interakt”, ya‘ni “Inter” - bu “o‘zaro”, “akt” - “harakat, ta‘sir,